

Udvikling og resultater af nyt tællekoncept til måling af international vejgodstransport

Forfattere:

Richard Kristensen, International Transport Danmark (ITD)

Lars Dagnæs, Institut for Transportstudier

Emneplacering: Godstransport og Logistik, transport-knudepunkter

Indledning

ITD's konjunkturindeks, baseret på trafiktællinger foretaget af Institut for Transportstudier, giver en indikation af aktiviteten i udenrigshandlen og udviklingen i de danske vognmænds markedsandele. Samtidig dækker tællingerne behovet for præcis viden om udviklingen i den internationale transport hos myndigheder, organisationer, transportører med flere. Et behov, der er stadig stigende, ikke mindst som input til de trafikmodeller og markedsundersøgelser, der danner grundlag for fremtidige prioriteringer i branchen, trafikplanlægningerne og investeringerne.

Baggrund og formål

En betydelig del af den danske samhandel foregår med lastbil. Opgørelser af den samlede lastbiltrafik til og fra Danmark er således en vigtig information om udviklingen i markedet. Set fra transporterhvervet er sådanne tal forudsætningen for, at virksomhederne har et overblik over markedsudviklingen. Er markedet i vækst? Hvilke transportopgaver er der især stigende efterspørgsel efter? Hvorledes er udviklingen i andelen af udenlandske lastbiler?

Frem til og med 1992 var det muligt at finde detaljerede data om den grænseoverskridende vejtransport via udenrigshandelsstatistikken, som indeholdt oplysninger om de transporterede mængder opdelt på varegrupper, destinations og afsendelsesland samt nationaliteten af den transporterende lastbil (opdelt på dansk eller udenlandsk lastbil). I forbindelse med etableringen af Det indre marked i 1993 ophørte indberetningen af statistiske oplysninger for lastbilers passage af EU's indre grænser. Siden er der ikke blevet fremstillet data af tilsvarende kvalitet og detaljeringsgrad. Det har dog vist sig, at der fortsat er behov for disse oplysninger.

ITD har derfor taget initiativ til udarbejdelse af et konjunkturindeks baseret på tællinger af lastbilers passage af den dansk-tyske landegrænse samt Scandlines A/S' færgeruter over Øresund og Femern Bælt. Det anvendte tællekoncept er udviklet i samarbejde med Institut for Transportstudier, som også efterfølgende har stået for udarbejdelsen af talmaterialet til konjunkturindeksene.

Ideen var, at der skulle udvikles og gennemføres en tællemetode, der effektivt, enkelt og helst så omkostningseffektivt som muligt forbedrede viden om danske lastbilers markedsandele på det internationale godsmarked. Det var herudover målsætningen at tællingerne helst skulle gennemføres uden merarbejde for vognmandsvirksomhederne.

Tællingerne var i første omgang tænkt som et supplement til Vejdirektoratets tællinger af vejtrafikken over landegrænsen. Det har siden vist sig, at Vejdirektoratet har stoppet de årlige trafiktællinger, som kun er foretaget i årene fra 1993 til 1996 og igen i 2000 og 2001. De sporadiske tællinger, som kun er opgjort efter nationalitet, giver ikke mulighed for at følge udviklingen på samme måde som med ITD's systematiske og præcise tællinger.

Metode

ITD har i samarbejde med Institut for Transportstudier udarbejdet et tællekoncept, som adskiller sig positivt fra kendte trafiktællemetoder på en række områder. Baggrunden for udviklingen af metoden var behovet for præcise og valide informationer om lastbiltrafikken og varestrømmene over landegrænsen. I tællekonceptet er der blandt andet lagt vægt på:

- Præcise fysiske tællinger
- Høj detaljeringsgrad
- Enkel og hurtig gennemførelse og videreformidling
- Ressourceeffektivitet

Knap 60% af den grænseoverskridende lastbiltrafik til og fra Danmark kører over den dansk/tyske landegrænse i Sønderjylland. Det var baggrunden for, at der i første omgang kun blev talt på landegrænsen. Fra 2. kvartal 2003 er tællingerne endvidere suppleret med tællinger af lastbiltrafikken opdelt i samme kategorier på Scandlines A/S' ruter til og fra Danmark på Øresund og Femern Bælt. Opgørelsen dækker herefter mere end 80% af den samlede grænseoverskridende lastbiltrafik.

Tællingerne foregår over 1 uge pr. kvartal. For hver færgerute/grænseovergang udtages 24 timer fordelt over den valgte uge i intervaller af 1 time. Tælltimerne er udtaget som tilfældigt valgte stikprøver, der sikrer en repræsentativ fordeling af trafikken.

Som en ressourcebesparende foranstaltning tælles der kun i nordgående retning på landegrænsen, mens der på færgerne tælles i begge retninger. Trafikken i sydgående retning kan beregnes som en residual af den totale trafik til Danmark fratrukket trafikken via færgerne og Øresundsbroen, idet det forudsættes, at den samlede lastbiltrafik ind og ud af Danmark er lige stor.

På landegrænsen foregår selve tællingen ved, at en person fra tællekorpsset fysisk følger trafikken på grænseovergangene Frøslev (Motorvejen) og Padborg (Oksevejen) i 1 time ad gangen. Tællekorpsset består af tidligere ansatte ved grænsekontrollen, som har erfaring i

overvågning af trafikken og kendskab til lastbiltyper med videre. Tælleren noterer antal passager af grænsen i nordgående retning, nationaliteten ud fra nummerpladen på den trækkende enhed samt køretøjstypen, opdelt på 8 generiske lastenheder af let genkendeligt ydre.

De anvendte kategorier er nye og valgt ud fra ønsket om så megen ny viden som muligt, samtidig med at enkelheden skal sikre en høj datakvalitet. Tællingerne på færgerne er sikret gennem et samarbejde med Scandlines A/S.

Umiddelbart efter afslutningen af et kvartal offentliggøres resultatet fra tællingerne i et konjunkturindeks, som udgives på dansk og engelsk. En af metodernes styrker er således, at der hurtigt kan offentliggøres resultater – der er tale om et meget aktuelt materiale.

Det nyskabende tællekoncept, som nu er afprøvet gennem 9 kvartalers tællinger, har bidraget med en række erfaringer om mulighederne i metoden. Blandt andet har opdelingen af lastbiltrafikken efter generiske lastenheder vist sig at være et nyttigt supplement til de kendte statistikker inden for godstrafik. Men også på andre områder har præcisionen og detaljeringsgraden i dataene fra den hidtidige tidsserie bidraget positivt til grundlaget for en dybere forståelse af udviklingen i og sammensætningen af den grænseoverskridende vejgodstransport.

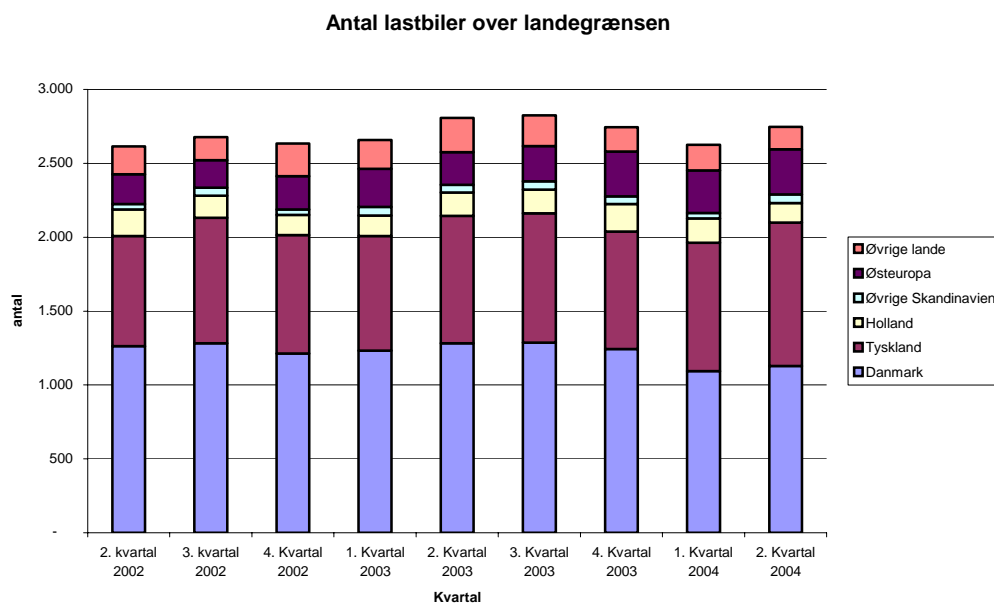
Empiri

Valide stikprøver

Da tællemetoden er baseret på en begrænset stikprøve, har det været vigtigt at få verificeret, at resultaterne ikke påvirkes af de valgte tælletidspunkter.

Resultaterne fra de foreløbige 9 kvartalstællinger, der er foretaget på landegrænsen med forskellige tilfældigt fordelte tælletidspunkter, har ikke indikeret nogen korrelation mellem tælletidspunktet og antallet af talte lastbiler.

Mængden af lastbiltrafik over landegrænsen ifølge ITD's konjunkturindeks ligger på linje med de tællinger, Vejdirektoratet foretog frem til 1996. Tidsserien for ITD's grænsetællinger viser en stigende lastbiltrafik over landegrænsen på linje med udviklingen i midten af 90'erne. Samtidig antyder de kvartalsvise tællinger et sæsonmæssigt udsving.



Figur 1 Antal Lastbiler over landegrænsen i nordgående retning 2. kvartal 2004.

Den samlede lastbiltrafik over landegrænsen i nordgående retning udgjorde 2.745 lastbiler pr. døgn i 2. kvartal 2004. Lastbiltrafikken over landegrænsen er steget 5% siden første tælling 2. kvartal 2002. Det svarer til en stigning på 130 lastbiler pr. døgn i nordgående retning.

Markedsandele

Et af hovedformålene med indekset har været at følge markedsudviklingen, herunder blandt andet udviklingen i markedsandele fordelt efter nationalitet. Nationaliteten registreres ved registreringslandet for den trækkende enhed. Dansk indregistrerede lastbiler udgjorde ved den seneste tælling den største gruppe med en markedsandel på 41,1% af den samlede trafik. Tysk indregistrerede lastbilers markedsandel udgjorde 35,4%. Østeuropæisk indregistrerede lastbiler udgjorde den tredjestørste gruppe med 11,1%. Lastbiler indregistreret i det øvrige Skandinavien udgjorde en relativt beskedne gruppe. Deres markedsandel var 2,1% af den samlede lastbiltrafik over landegrænsen.

Nationalitetsfordelingen er imidlertid inde i en kraftig udvikling. Inden for det sidste år, dvs. fra 2. kvartal 2003 til 2. kvartal 2004 er

- andelen af dansk indregistrerede lastbiler faldet med 4,6%
- andelen af tysk indregistrerede lastbiler steget med 4,7%
- andelen af østeuropæisk indregistrerede lastbiler steget med 3,2%.

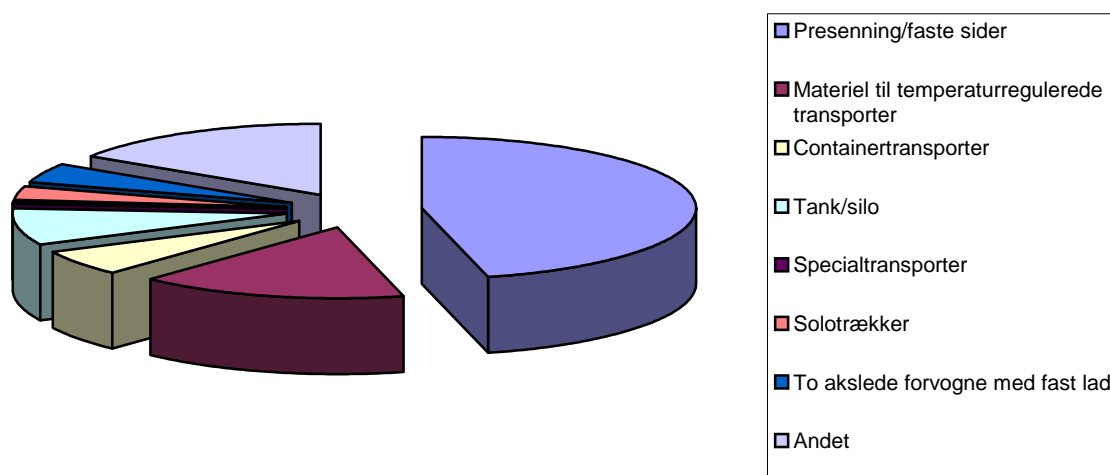
Materieltype over landegrænsen

En af tællekonceptets nyskabelser – opdelingen af lastbiltrafikken efter generiske ladtyper – har givet ny viden om kørselsmønstrene i den grænseoverskridende lastbiltransport til og fra

Danmark. På færgeruterne fra Rødby-Puttgården og Gedser-Rostock, hvor der tælles både ind- og udgående trafik, har det vist sig, at kun mellem halvdelen og $\frac{3}{4}$ af de presennings- og kølebiler fra Danmark, Tyskland og Holland (ca. 62% af den samlede lastbilmængde på færgerne), der kommer til Danmark med færgerne, forlader landet samme vej.

Kørselsmønstret viser, at godsstrømmen går mod hovedstaden, mens der i højere grad samles returlæs på Fyn og i Jylland.

Opdelingen af trafikken efter ladtyper har endvidere afsløret, at der er stor forskel på de nationale andele af transporterne blandt de forskellige ladtyper. Hvor den danske andel af den samlede trafik over landegrænsen og på de talte færgeruter er ca. 40%, udgør andelen af danske containertransporter ca. 86%. Samtidig med at segmenteringen af trafikken giver en vigtig markedsinformation for transportsektoren giver opdelingen mulighed for en indirekte indikation af udenrigshandlen fordelt på forskellige varekategorier.



Figur 2 Fordelingen af lastbiltrafikken over landegrænsen opdelt efter ladtyper, 2. kvartal 2004.

Lastbiler med presenning/faste sider udgjorde den største andel med 46,2%. Næststørste gruppe var materiel til temperaturregulerede transporter med en markedsandel på 15,7%. Tredjestørste gruppe var tank/silo transporter med en markedsandel på 8,5%.

Totalt billede af den grænseoverskridende lastbiltrafik

Ved at supplere grænsetællingerne af trafikken over landegrænsen og af Scandlines A/S' færgeruter med opgørelser fra Danmarks Statistik og trafikken over Øresundsbroen fås et tal for den samlede lastbiltrafik til og fra Danmark. I løbet af det seneste år er denne trafik steget

med 4,4%. Samtidig viser opgørelsen, at en stigende del af trafikken går via færgeforbindelserne over Femern Bælt.

Andre statistikker

ITD's opgørelse af den grænseoverskridende lastbiltrafik fra Institut for Transportstudier er unik, idet der ikke er andre opgørelser af trafikken over landegrænsen.

Resultaterne fra Danmarks Statistiks kørebogsundersøgelse viser kun mængden af transportarbejde med danske biler. Udenlandske statistikker har samme problem.

Vejdirektoratet har ikke lavet trafiktællinger på landegrænsen siden 2001. Disse tællinger viser i øvrigt et resultat, som ligger betydeligt fra den udvikling i mængden af trafik fra opgørelserne i 1996 og frem til ITD's tællinger udført af Institut for Transportstudier.

Indeksens anvendelse

Der har siden den første offentliggørelse af ITD's konjunkturindeks været en betydelig interesse for resultaterne. Dels fra pressen, der har viderebragt resultaterne som en indikator for udviklingen i den internationale vejtransport, og dels som grundlag for mere dybdegående artikler. Derudover har analytikere fra pengeinstitutter og andre af transportbranchens interessenter efterspurgt indekset. Endelig har transportanalytikere fra Danmark og nabolandene fundet anvendelse for dataene. Resultaterne er hidtil stillet frit til rådighed for alle interesserede brugere i form af et kvartalvis Konjunkturindeks, der indeholder såvel en kort fortolkning af resultaterne som tabeller med de indsamlede data.

For ITD har det været specielt vigtigt, at organisationen selv og andre trafikforskere og beslutningstagere har fået et bedre datagrundlag, og at transportvirksomhederne har kunnet anvende indekset til aktivt at tilpasse sig markedets strømninger.

Udviklingsmuligheder

Resultaterne af de hidtidige tællinger har givet en mængde ny viden om status og udvikling inden for den internationale vejgodstransport til, fra og igennem Danmark. Det er viden, der afføder en række nye spørgsmål, som det kunne være interessant at få belyst.

Det kunne blandt andet være interessant at anvende tællekonceptet på de resterende færgeruter fra Jylland og Øresundsbroen, for også på den måde at få et totalt billede af den grænseoverskridende trafik til og fra Danmark opdelt på nationalitet og køretøjstyper.

Et andet spørgsmål affødt af de hidtidige tællinger er mængden af transittrafik gennem Danmark.

Med hensyn til selve tællekonceptet kunne det med fordel anvendes til opgørelser af transport og godsstrømme andre steder end over de danske grænser. Eksempelvis for trafikken over Storebælt. Specielt opdelingen af trafikken efter generiske ladtyper kunne føje en ekstra dimension til de eksisterende trafiktællinger.

Konklusion

Det tællekoncept, Institut for Transportstudier har udviklet for at opfylde ITD's ønske om en bedre statistik, har til fulde opfyldt de oprindelige krav om

- Præcision
- Høj detaljeringsgrad
- Enkel og hurtig gennemførelse og videreformidling
- Ressourceeffektivitet

Statistikken offentliggøres ved udgangen af hvert kvartal og giver en præcis indikation af markedsudviklingen, uden at det har påført erhvervet ekstra administrative byrder. Tallene kan anvendes både som grundlag for strategi og forretningsudvikling for vognmændene, af trafikforskere og brancheanalytikere samt som en overordnet indikator for den generelle økonomiske udvikling og udviklingen i dansk eksport.

ITD's konjunkturindeks er tilgængelig på www.itd.dk